

Ի ՏԵՂԻ ԽՄԲԱՂԲՐԱԿԱՆԻ

Տօն յեշադակի

Երանելւոյն Կոմիտասայ, որ է՝ մէջ վարդապետի,
վարդապետ է՝ իշխան երգեցիկ է՝ երաժշտական
ճարտարո-թեան պարզաճի անո-անել
կամ Բրաշադորժ Բրեշտակ ապագային նո-ագական արո-եսորիցն

ԱՅՍ է համառօտեալ պատմութիւն վարուց երանելւոյն Կոմիտասայ, որ թէպէտ ոչ փրկեաց զմեռեալս, կամ ոչ բժշկեաց զհիւանդս, սակայն էր այր զօրաւոր եւ սիրեցեալ յԱստուծոյ, զի կեցուցեալ յարոյց եւ մաքրեալ բիրեղացոյց զընտրելագոյն կարգ հայկազեան եղանակացն: Որ թէպէտ ոչ ընդունեաց զմահ վկայական եւ ոչ եղեւ տառապեալ ի կտտանս շարարուեստ սպասաւորացն թշնամոյն, բայց շարշարեալ եղեւ առաւել քան զոմն, զի հոգեւոր ակամբք իւրովք ետես եւ զգացեալ ծանեայց զեղեռնական Գեւորգիոյն ազգասպանութեան:

Կոմիտաս, որ ի մանկութեան տիսն Սողոմոն Գէորգեան Սողոմոնեան կոչէր, ծնեալ ի թուին Հայոց ՌՅԺԸ. ի Քեօթահիօն, ի մայրաքաղաքն յախճապակագործ Հայոց, ի տղայութենէ անտի որբացեալ եղեւ. եւ այլ եւս ոչ ունէր մայր կամ հայր երկրաւոր, սակայն միշտ եւ հանապազ ընդ նմա էր Հայրն ամենեցուն, որ առատապէս բաշխեաց Կոմիտասի զշնորհս քաղցրանուագ ձայնիցն, որ եւ եղեւ անհաս ի երգայարդարութեան՝ որպէս մեծն Ներսէս Երզնցօղ կամ Գրիգորն՝ Գոգիկ անուանեալ: Սիրով եւ քաղցրութեամբ սնեալ եղեւ Վարդապետն մեր ի ճեմարանս Միածնաէջ Սուրբ քաղաքի, իսկ յետ այնու ձեռնադրեալ եղեւ աբեղայ, ապա ժամանակ ինչ

անց՝ ստացաւ գաւազան քարոզութեան: Եւ զի երեւելի էր յընտրեալսն միաբանութեան Մայր Աթոռոյ, որոշմամբն հայրապետական մեկնեաց առ ի ուսումն յերաժշտանոցին, որ յԱլմայն, ուր անդամակցեաց հիմն արկանութեանն Համաշխարհական երաժշտական ընկերութեանն:

Սակայն ոչ կամիմ մատենագրել աստ զմանրամասնութիւնս կենաց եւ գործոց մեծի Վարդապետին, թէ որպէս յուզեաց զալեհեր Կաթողիկոսն Գէորգ Դ. քնարական երգեցողութեամբ իւրով, կամ որպէս ցնցեաց զաշխարհն անստգիւտ կատարմամբք ազգային ծիրանափողի, կամ որպէս պտտեաց յերկրէ երկիր ի համերգական շրջագայութիւնս, զի պարտ եւ պատշաճ է ամենեցուն գիտել զայս, որպէս դրուագ մի ի սեպհական կենաց: Ոչ կամիմ խօսել եւ վասն ցեղասպանական եղեռնի եւ ստուերագրել զարհաւիրսն, որք տեսանելով անգամ դեռն չարափառութեան սարսեալ զարհուրեաց... զեղեռնն, որ խեղեաց զկանոնական ընթացս կենաց, որովհետեւ ունկքն երանեալ հօրն, որ ստեղծեալ էին ընկալելոյ զհրեշտակական ձայնս՝ զճիշ գրկանոց մանկանց եւ զհառաչանս անմեղ զոհիցն լսանէին: Եւ Վարդապետն մեր երանաւոր խզեալ զկապն ընդ աշխարհս մարդկան, այլ եւս գոյր աստ լոկ մարմնապէս, մինչ հոգին չուարարեալ գնայր ի յարկսն անանց եւ անիմանալի փառացն, ուր է եւ լինելոց է յաւիտեան:

Եւ զայս միայն կամիմ ասել. չարագործ գազանն ուխտեալ էր ջնջել յերեսաց երկրի զազգն Հայոց եւ թողուլ իբր նմոյշ զՎարդապետն Կոմիտաս, զի անկարող էր ի մտի առնել, որ անգամ մի այս Վարդապետն բաւական է պսակ կազմելոյ Ազգիս անմահութեան: Եւ ո՛չ է կարող թշնամին յաջողել ի չարագործութիւնս իւր, զի ամենակարող է Աստուած, ուստի եւ անմահ է սիրեցեալն Նորա Հայ:

Բարձրագույն աստիճանի շարահանույ՝
յօդուկ Բանա Սարգսի Ասրնեց-ոյ

Հրաշագործ հրեշտակ, հրահանգիչ արուեստից,
Հրաբողբոջ գաւազան, հրափրակ անմահից,
Անանց փառաց ժառանգորդ եւ սիրեցեալ համայնից.
Ո՛վ հրափորձ մարտիրոս, որ հրիտակ ազգային,
Բարեխօսեա՛ վասն մեր ի յատենին վերնային:

Անհրաժեշտ հրապոյր նուագին համազգական
Համեղաձայն մեծ հնչմունք սուրբ աղօթից շարական
Ի փրկութիւն ուղղեցէր՝ խլեալ բոցոյն գեհէնին.
Ո՛վ հրափորձ մարտիրոս, որ հրիտակ ազգային,
Բարեխօսեա՛ վասն մեր ի յատենին երկնային:

Իձայն քաղցրանուագ, ի երգ սրտաՀոս,
Բարբառ անուշական Հօրն սրբախօս,
Հնչէր յամենայնի, յուզէր ամենեցուն,
Եւ փողն ծիրանի սիրովք էր առւեցուն:

Հնչիցեն առ յաւէտ մեղեդիք մեղմաձայն
Հոռովէլ յոլովեալ եւ քաղցրիկ խաղիկ,
Եւ երբեք ոչ խամրի ի մատեանսն Հուհայն
Զի կարող է Աստուած, եւ անմահ է միշտ հայն:

Այսօր կարդամք առ Քեզ մէք Տէր
Անմահ տառիւքն Մեսրովբայ
Եւ զերգս, որ առաքեմք վեր
Շողան շնորհօք Կոմիտասայ:

Որոյ աղօթսն երգ,
 Որոյ քարոզսն տաղ,
 Զորն ունէր անթիւ վերք,
 Բայց բղիսէր ի շրթանց խաղ:
 Ոչ երբեք Հսչէր ողբք,
 Զի սիրէր զկարող Արքայն,
 Եւ ծարան առ Աստուած անյագ
 Ծագեցնէր ի սրտէ նուագ:

Եւ զուղին երկնագնաց
 Զոր Հարթեաց իւր Հանճարօք
 Ոչ երբեք խոտորանայր,
 Ոչ երբեք շեղեաց մեղօք:

Ծաղկուն շաւէղ-քաջ գուսանաց երկրին Գողթան,
 Զգօն աշակերտ մեծ դպրոցին իսկ Նարեկեան,
 Ի Գռզիկայ սերտեալ զդաս նուագական,
 Եւ Երգեցօղ Շնորհալոյն եր ազգական,
 Զի զխազսն, որ վերմակէր փոշի դարուց,
 Պայծառ տեսլեամբ Հրաշական սուրբն յարոյց:

Ամենայն գործք միշտ օրհնեցէ՛ք
 Եւ առաւել բա՛րձր արարէք զՆա յաւիտեան:

Եղակն, որ եղեւ անեղ,
 Որ եւ ուսոյց եղանակել
 Ամենայն գործք միշտ օրհնեցէ՛ք
 Եւ առաւել բա՛րձր արարէք:

Որ Հաստեաց անճառապէս
 Զեղամն մեր Եկեղեցւոյ
 Ամենայն գործք միշտ օրհնեցէ՛ք
 Եւ առաւել բա՛րձր արարէք:

Որ եւ զեղեալ առատապէս
 Սրբոյն զշնորհս քաղցրաձայն
 Ամենայն գործք միշտ օրհնեցէ՛ք
 Եւ առաւել բա՛րձր արարէք:

Ողորմածդ յամենայնի
 Լո՛ւր աղօթից մերոց ձայնի
 Եւ աղերսիւք զարմին Հայկայ
 Ընկա՛լ լ կեցո՛ւ եւ ողորմեա՛:

Որդւոց Նոյեան եւ Յաբեթայ,
 Որք ի գնդէն Աղքանաղայ
 Եւ աղերսիւք զարմին Հայկայ
 Ընկա՛լ լ կեցո՛ւ եւ ողորմեա՛:

Շաւղաց մեծ Տանն Թորգոմայ
 Եւ զաւակացն Արամայ
 Եւ աղերսիւք զարմին Հայկայ
 Ընկա՛լ լ կեցո՛ւ եւ ողորմեա՛:

